

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Nové knihy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 56 (2011), No. 4, 351–352

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/142026>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2011

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

nové knihy

HELENA PAVLINCOVÁ:
KAREL VOROVKA
CESTA MATEMATIKA K FILO-
SOFII

*FILOSOFIA-FILOSOFIA, Praha 2010,
598 str. ISBN 978-80-7007-331-5*

Osobnost Karla Vorovky (1879–1929), od roku 1921 mimořádného a k roku 1924 řádného profesora filosofie exaktních věd na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity, není příliš známa.¹ Už z tohoto důvodu je třeba obsáhlou a informačně velice bohatou monografií docentky Heleny Pavlincové z Filosofické fakulty Masarykovy univerzity velmi přivítat a ocenit. Autorka se dílem a myšlenkovým odkazem K. Vorovky dlouhodobě zabývá a publikovala na toto téma řadu dílčích studií.

Monografie je rozdělena do tří částí. První část „Cesta životem“ (243 str.) obsahuje podrobný Vorovkův životopis: studium na c.k. reálném a vyšším gymnasiu v Praze ve Spálené a později v Křemencově ulici (1889–1897), studium ma-

¹Poprvé (a naposled) byl v PMFA publikován o K. Vorovkovi velmi zasvěcený článek prof. O. Zicha v roce 1980 [PMFA 25 (1980), č. 5, s. 273–4]. Autor měl i osobní motivaci – jeho otec byl Vorovkovým spolužákem na gymnáziu.

tematiky a fyziky na Filosofické fakultě české Karlo-Ferdinandovy university, doktorát v roce 1902, učitelské působení na středních školách v Praze a v Pardubicích, habilitace pro obor filosofie matematiky v roce 1919 a pak již zmíněné působení na Přírodovědecké fakultě Karlovy university, ukončené předčasně zákeřnou nemocí. Přestože se nezachovala Vorovkova pozůstalost, podařilo se autorce shromáždit pozoruhodné množství materiálu, které Vorovkův život a jeho činnost dokumentují do mnoha detailů a zasazují do již málo známých dobových reálií a souvislostí.²

Těžiště této části je však ve sledování Vorovkovy odborné a veřejné činnosti. Po ryze matematické disertaci *O křivkách obalujících* publikoval Vorovka několik článků týkajících se počtu pravděpodobnosti³, brzy se však zaměřil na filosofické otázky matematiky (zejména habilitační spis *Úvahy o názoru v matematice*) a obecnější filosofické problémy, což souviselo i s jeho univerzitní pedagogickou činností. (Seznam Vorovkových přednášek a seminářů je jednou z četných příloh monografie.) Kromě toho se Vorovka s vervou zapojil do polemik a diskusí vedených především na stránkách časopisu *Ruch filosofický*, který v roce 1921 založil s přítelem Ferdinandem Pelikánem a který po řadu let vydávala Jednota českých matematiků a fysiků. Autorka tyto diskuse tematicky utřídila, podrobně popsala a za-

²Autorka např. vypátrala další osudy Vorovkovy rodiny: Manželka Jaroslava (nar. 1887) se dožila věku 80 let. Syn Karel (nar. 1911) se věnoval studiu severských jazyků a po různých peripeitích se stal luteránským farářem na Islandu, kde v roce 1992 zemřel. Dcera Libuše (nar. 1921) studovala fotografii a provdala se za romanistu a překladatele Jiřího Konůpka, syna malíře Jana Konůpka (výřez z jeho obrazu zdobí obálku knihy). Zemřela tragicky po zásahu bleskem v roce 1972.

³V článku „*Filosofický dosah počtu pravděpodobnosti*“ z r. 1912 reaguje kriticky na pojednání T. G. Masaryka „*Počet pravděpodobnosti a Humova skepse*“ uveřejněné v r. 1883.

řadila do širšího kontextu – živým tématem byla např. i Einsteinova teorie relativity a její filosofické konsekvence. (Jeden z Vorovkových článků na toto téma zařadila autorka do třetí části monografie). Není opomenuto ani Vorovkovo aktivní působení v Jednotě českých matematiků a fyziků: konal zde řadu přednášek, v nichž seznamoval např. s dílem H. Poincarého, kterým byl silně ovlivněn, a v letech 1913–1923 byl členem vědecké rady matematické sekce.

Druhá část s názvem „Dílo“ (97 str.) je věnována charakteristice a rozboru Vorovkových knižních publikací a ohlasu na ně. Jedná se o tyto spisy: *Skepse a gnóze* (Vorovkovo filosofické vyznání z roku 1921); *Kantova filosofie ve svých vztazích k vědám exaktním*⁴ (podnětem byly jak Vorovkovy univerzitní přednášky, tak „spor o Kanta“ v české filosofii i diskuse o teorii relativity); *Polemos. Spory v české filosofii v letech 1919–1925* (soubor Vorovkových polemik s E. Rádem, F. Krejčím aj. doplněný o několik dalších statí); *Dvě studie o Masarykově filosofii* (1926; stručný pokus kriticky odmítnouti Masarykovu filosofii českých dějin) a *Americká filosofie* (1929). V tomto svém posledním a nejrozsáhlejším spisu, k němuž shromáždil mnoho materiálu během pobytu ve Spojených státech v roce 1926, podal Vorovka zasvěcený přehled vývoje americké filosofie od jejích počátků a analyzoval vlivy, které na ni působily. Závěr předmluvy stojí za citaci: „Při studiu americké filosofie našel jsem potvrzeno mnohé, co jsem již dříve zahlédl a pro naše poměry snad dosud nedosti přístupně vyslovil. Jako před sedmi lety i dnes se hlásím zcela a bez výhrady k Západu. Trvám na tom, že kulturní úlohou filosofie jest hledati lidské myšlence nové stupně volnosti. Kde se lidské myšlení svobodně pohybuje, tam přes

všechny překážky jest aspoň naděje, že i v ostatních ohledech bude svobody přibývat, že se uskuteční opravdový pokrok a že nepovstane tyranie. Pokud se osudu filosofie týče, není v současné kultuře většího kontrastu, než mezi vážností, již se těší filosofie v USA a nenávisť, již je filosofie vystavena v SSSR. Vidím v tom hluboko ve světě myšlenkovém skrytý příznak stále rostoucího napětí, stále rostoucí cizoty mezi dvěma o svět zápasícími silami. V tom jest veliké memento pro budoucnost.“

Do třetí části „Přílohy“ (207 str.) zařadila autorka především několik důležitých Vorovkových textů, které jsou i pro motivovaného zájemce obtížně dostupné, včetně čtyř příspěvků na mezinárodních filosofických kongresech. Dále jsou zde čtyři texty o K. Vorovkovi napsané českými filozofy různého zaměření. Naprosto unikátní jsou pak četné ukázky z Vorovkovy korespondence, kterou autorka s neobyčejnou invencí a pílí vyhledala v pozůstalostech jeho přátel a adresátů a v dalších archivech (136 odeslaných a 78 přijatých listů). Tyto texty dokreslují plasticky Vorovkův obraz jako „jemného a citlivého muže“ (jak jej po jeho smrti charakterizoval J. B. Kozák), schopného však i sebeironie a trefného vtípu, především ale statečného člověka ryzího charakteru.

Českým matematikům a fyzikům působícím v první polovině 20. století bylo věnováno již několik monografií. Ve srovnání s nimi vyniká kniha Heleny Pavlincové nejen rozsahem, ale především důkladností a komplexností zpracování. Je zřejmé, že autorka byla osobností Karla Vorovky hluboce zaujata a soudím, že se jí toto zaujetí daří přenášet i na čtenáře. Pokud jsou členy JČMF, mohou navíc pociťovat oprávněnou hrdost, že v Jednotě působily takovéto vynikající osobnosti.

Vladimír Roskovec

⁴Nákladem a tiskem Jednoty československých matematiků a fyziků. V Praze 1924.